

Устименко Євген Радіонович

Важливість децентралізації як чинника політичної стабільності та безпеки в Україні

УДК 422.02. 31.29.15302
DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2020-4.8>

Устименко Євген Радіонович
аспірант кафедри політології
Дніпровського національного
університету імені Олеся Гончара
пр. Гагаріна, 72, Дніпро, Україна

У цій публікації буде йтися про децентралізацію як важливий, на думку автора, фактор забезпечення політичної стабільності і безпеки в регіонах України. Враховуючи сьогодишню нестабільну ситуацію всередині України, наявність різноманітних протиріч у культурному, соціальному і політичному плані, а також об'єктивно визнаючи факт культурного і іншого різноманіття в регіонах, що склалося за певних історичних умов, автор вважає, що саме процес децентралізації є єдиним вірним шляхом до встановлення і збереження політичної стабільності і безпеки на території нашої країни. Територіальна цілісність, суверенітет і незалежність України в її міжнародно визнаних кордонах мають бути забезпечені, як того вимагають Основні засади Конституції України. Водночас влада (центральна і в регіонах) мала б задуматися над подальшою роботою в цьому напрямі, адже сьогодні українська держава як ніколи раніше стоїть перед загрозою втрати своєї суб'єктності на міжнародній політичній арені, можливості захисту своїх політичних, економічних, культурних, соціальних і національних інтересів. Існування незалежної України опинилося зараз під великим питанням, а загроза сепаратизму нікуди не ділася. На думку автора, саме децентралізація забезпечить гарантування місцевим громадам права на фінансове, культурне і соціальне самоврядування за умов збереження форми унітарної держави Україна. Автор усвідомлює той факт, що децентралізація є політичним явищем, не кажучи вже про забезпечення політичної безпеки і стабільності в державі. Тому під час написання цієї статті він буде неухильно слідувати саме цим зазначеним вище поняттям і не відходити від поставленої мети. У статті буде проаналізовано феномен децентралізації як чинника, що гарантує політичну безпеку і стабільність в Україні, збереження її суверенітету, територіальної цілісності і незалежності в умовах неоголошеної фактичної війни з боку Російської Федерації, а також відверто недружніх кроків з боку окремих представників політичних еліт країн – сусідів України, що на цей час входять до Європейського Союзу.

Ключові слова: децентралізація, політика, безпека, суспільство, стабільність, держава, влада, потреби, захист.

Вступ. Сьогодні Україна як ніколи раніше стоїть перед загрозою втрати своєї суб'єктності на міжнародній політичній арені, можливості захисту своїх політичних, економічних, культурних, соціальних і національних інтересів. З одного боку, ми маємо відкриту і неприховану агресію з боку Російської Федерації на сході нашої країни (окупація Криму, війна на Донбасі), а з іншого боку, наша держава вимушена була стикнутися з відверто недружніми діями з боку деяких політичних сил, що представляють сусідні держави – члени Європейського Союзу. Як ніколи раніше існування незалежної української держави знову опинилося під питанням. До того ж проблема сепаратизму в регіонах України нікуди не зникла. На нашу думку, загроза сецесії (вихід чи відокремлення певних територіальних одиниць держави з під юрисдикції певної країни – ред.) українських областей існує і досі, проте відкрито про це майже не говорять.

Метою статті є дослідження і вивчення феномену децентралізації як чинника, що гарантує політичну безпеку і стабільність в Україні, збереження її суверенітету, територіальної цілісності і незалежності в умовах неоголошеної фактичної війни з боку Російської Федерації. Крім того, в цій статті мова піде про гарантування місцевим громадам права на збереження фінансової, культурної, соціальної автономії регіонів України за умов обов'язкового

збереження унітарного устрою нашої держави та недопущення її перетворення на федеративну, чого прагнуть ворожі нашій країні зовнішні сили.

Методи. З огляду на це основними науковими методами, які будуть використані у цій статті, є методи порівняння, аналізу і спостереження. На нашу думку, саме вищезазначені методи допоможуть у розкритті теми обраної статті, а також стануть основою для проведення інших наукових досліджень у цій галузі.

З огляду на вищесказане реалізація вказаної вище мети прямо залежить від виконання таких завдань:

1. Розгляд концепцій політичної безпеки і політичної стабільності: цей процес включає в себе ретельний аналіз попередніх досліджень і вироблення відповідних власних висновків.

2. Аналіз процесу децентралізації в Україні як чинника забезпечення політичної стабільності і політичної безпеки.

3. Вироблення власної позиції на основі отриманих результатів.

Автор усвідомлює той факт, що децентралізація є політичним явищем, не кажучи вже про забезпечення політичної безпеки в державі. Тому під час написання цієї статті він буде неухильно слідувати саме цим зазначеним вище поняттям і не відходити від поставленої мети.

Результати. Проблема забезпечення політичної стабільності і безпеки є для України, на нашу думку, однією з найбільш важливих впродовж останніх 6 років, тобто з моменту закінчення Революції Гідності та початку російської агресії проти нашої держави. Цей процес включав в себе події в Криму, які призвели до його анексії Російською Федерацією, а також заворушення у східних та південних областях України, які мали б стати, за планом Кремля, так званою Новоросією [1]. Під цим терміном російська влада позначала всі без винятку регіони України, де більшість мешканців через історичні, соціально-політичні і культурні обставини користуються в повсякденному житті не державною, тобто не українською, мовою.

Однак якщо в таких містах, як Харків, Дніпро, Одеса, Миколаїв, Херсон, Запоріжжя, вдалося уникнути загрози сепаратизму, то, на жаль, Крим та Донбас цієї участі не уникнули. На нашу думку, загроза відриву південних і східних областей від України стала причиною прийняття Кабінетом міністрів України в 2014 році концепції реформування місцевого самоврядування і органів територіальної влади в областях нашої країни [2]. Ця реформа отримала назву реформи децентралізації влади: автор вважає, що вона є важливим чинником для збереження і подальшого укріплення політичної стабільності і безпеки в Україні.

Говорячи про політичну безпеку і стабільність загалом насамперед необхідно розтлумачити ці два поняття, що були зазначені вище. Треба зазначити, що більшість авторів досі не надали чіткого визначення цим термінам. Наприклад, російський дослідник Б. Путілін таким чином охарактеризував політичну безпеку: «Це явище, за якого існує стійкий лад в конкретній державі і конкретному суспільстві, за якого здійснюється захист держави і суспільства від зовнішнього і внутрішнього негативного впливу» [3]. Інший російський вчений, В. Серебряников, визначав політичну безпеку як сукупність елементів і факторів, необхідних у процесі попередження, виявлення і усунення тих негативних явищ, які мають на меті завдати шкоди політичній системі в країні або всередині суспільства [4]. Враховуючи позиції вищезазначених науковців, констатуємо той факт, що основною метою політичної безпеки будь-якої країни світу є захист насамперед політичної системи та політичних інтересів держави і людей, які в ній проживають.

Говорячи ж про політичну стабільність, слід також зазначити, що на цей час єдиного визначення цього поняття в науковому середовищі немає. А оскільки єдиного тлумачення цьому терміну немає, то на нашу думку, слід спочатку звернутися до визначень, які вже були надані раніше, і на основі цих визначень давати свій власний коментар. Так, наукове видання «Політологія. Енциклопедичний словник» дає таке визначення

цьому терміну: «Це система зв'язків між різними суб'єктами політики, характерною рисою якої є наявність цілісної структури і здатність до ефективно реалізації своїх функцій» [5]. Водночас у науковому виданні «Філософія політики: Короткий енциклопедичний словник» бачимо таке визначення поняття «політична стабільність»: під цим явищем тут розуміють той стан політичної системи в суспільстві, який передбачає наявність стійких і цілісних зв'язків між різними суб'єктами політики. Ці суб'єкти своєю чергою теоретично мають здатність до співпраці один з одним. При цьому треба зазначити, що співпраця вищезазначених елементів має будуватися на конструктивній основі [6].

З огляду на вищезазначені визначення цього терміна автор дійшов такого висновку: політичною стабільністю є процес забезпечення стабільності політичної системи в країні, який будується на основі конструктивних дій і співпраці всіх елементів, наявних у політичній системі. Автор погоджується із твердженням американського політолога, професора Йельського університету Дж. Лінца, який зазначав: «Основою стабільності будь-якої політичної системи є три компоненти: легітимність, ефективність і дієвість». Зокрема, той же Лінц додавав, що саме за допомогою цих трьох зазначених вище елементів виявляється ставлення громадян держави до влади [7].

Тепер ми переходимо до того, що безпосередньо стосується ролі децентралізації як чинника, що гарантує політичну стабільність і безпеку в Україні. Як вже було сказано вище, основним документом, який регулює процес децентралізації в нашій державі, є прийнята в 2014 році Кабінетом Міністрів України концепція щодо реформування місцевої влади. Цей документ має на меті надати органам місцевого самоврядування більше повноважень і ресурсів для вирішення своїх регіональних проблем. Прийняттю цього документа передували події Революції Гідності, а також заворушення в Криму і на Донбасі, які активно підтримувала і продовжує підтримувати Російська Федерація: тоді ж з легкої руки вищої владної верхівки в інформаційному просторі стала активно розвиватися теза про те, що Україну може врятувати не унітарний устрій, а федеративний.

Немало прихильників федералізації знайшлося і серед деяких народних депутатів України різних скликань, які мають приховану або неприховану симпатію до російської зовнішньої політики щодо власної ж країни: яскравими прикладами таких політиків, на думку автора, є Олег Царьов, оголошений в розшук в 2014 році за статтю «Державна зрада» Кримінального кодексу України, і Віктор Медведчук, кум президента Росії Путіна, голова «Українського вибору», один з очільників партії «Опозиційна платформа – “За Життя”».

Прихильні до ідеї федералізму вважають, що Україна була створена шляхом приєднання у різні часи різних територій, які належали іноземним державам і не мали жодного відношення до України. Вони мотивують також свою позицію тим, що на певних територіях значну кількість населення становлять представники інших народів, при цьому ними свідомо чи несвідомо ігнорується факт того, що абсолютну більшість по всій території України становлять саме українці. Про це свідчать дані всеукраїнського перепису населення 2001 року, згідно з яким українці становили майже 78% від загальної кількості населення нашої країни [8].

Ті політичні, а також громадські діячі, на думку яких для України буде вигідним саме федеративний устрій, на словах пропонували ідею федералізації за моделлю США або деяких європейських країн, скажімо, Німеччини. Однак автор з цим не погоджується і дотримується думки, що насправді пропонувалась російська модель федералізації. Треба зазначити: Росія є федерацією лише за назвою, прописаною в Конституції і у Федеративному договорі, підписаному 31 березня 1992 року між президентом і суб'єктами РФ (за винятком Чечні). Фактично ж Росія є унітарною державою з надмірно централізованою вертикаллю влади, яка склалась там протягом останніх майже 30 років. Досвід цієї країни, яка на сьогоднішній день є агресором по відношенню до нас, є неприйнятним, адже перехід до федералізму може призвести до розпаду нашої країни і розділення її території між державами-сусідами.

Також треба зазначити, що загроза суверенітету виходить не тільки з боку Росії: деякі представники політичних еліт таких країн, як Польща, Угорщина, Румунія, так само дозволяють собі робити відверто недружні кроки до нашої держави. Ні для кого не є секретом, що праворадикальні сили в Польщі закликають «повернути» Волинь і Східну Галичину, оскільки там проживають нащадки громадян Другої Речі Посполитої, на Буковині і у Південній Бессарабії місцевим жителям роздаються румунські паспорти, а Будапешт занепокоєний нібито «утисками» прав угорської меншини в Україні.

Не менш важливим у цій історії є той факт, що часто-густо процес федералізації в Україні називають засобом вирішення проблем на місцевому рівні. Більшість громадян України добре пам'ятають гасло «Почуйте Донбас!» і «Почуйте регіони!», під яким ворожі сили намагалися і намагаються добитися власних цілей. Людям, що не орієнтуються в ситуації, розповідали, що в усіх їхніх проблемах винна Україна взагалі, а за умов політичного хаосу, що склався в державі після перемоги Майдану і втечі Януковича, приєднання до іншої країни буде виглядати майже як «манна небесна».

При цьому деструктивна роль окремих місцевих чиновників, які не один рік ними керували, спочатку багатьом здавалась абсурдом. Проте, з іншого боку, треба визнати, що центральна влада впродовж багатьох років існування незалежної української держави так само займалась деструктивними діями і не прислуховувалась до культурних, соціальних, економічних і політичних потреб регіонів. Їх лише використовували в своїх цілях з метою заробити симпатії електорату і зберегти свої посади.

Висновки. Враховуючи сьогodнішню нестабільну ситуацію всередині України, наявність різноманітних протиріч у культурному, соціальному і політичному плані, а також об'єктивно визнаючи факт культурного й іншого різноманіття в регіонах, що склалося за певних історичних умов, автор вважає, що саме процес децентралізації є єдиним вірним шляхом до встановлення і збереження політичної стабільності і безпеки на території нашої країни. Територіальна цілісність, суверенітет і незалежність України в її міжнародно визаних кордонах мають бути забезпечені, як того вимагають Основні засади Конституції України. Водночас влада (центральна і в регіонах) мала б задуматися над подальшою роботою в цьому напрямі. На думку автора, саме децентралізація забезпечить гарантування місцевим громадам права на фінансове, культурне і соціальне самоврядування за умов збереження форми унітарної держави України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андрей Илларионов. Путин и границы Украины. И Фрейд. (Дата публикации 26 октября 2014. Процитировано 14 июля 2015). URL: <https://aillarionov.livejournal.com/746987.html>.
2. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. Розпорядження КМУ № 333-р від 1.04.2014 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text>.
3. Путилин Б.Г. Национальная и международная безопасность. URL: <http://www.xserver.ru/user/nazmb/>.
4. Серебряников В.В. Социальная безопасность и ее место и значение в общей системе безопасности. URL: <http://www.serebryannikov.ru/literature.html>.
5. Політологія: Енциклопедичний словник / Заг. ред. Ю.І. Аверьянов. Москва : Publishers, 1993.
6. Гаджиев К.С. Политическая философия. Москва : Экономика, 1999. 606 с.
7. Linz J. The breakdown of democratic regimes: crisis, breakdown and equilibration / J. Linz ; [Ed. by J. Linz, A. Stepan]. Baltimor and London : The Johns Hopkins University Press, 1978. 130 p.
8. Про кількість та склад населення України за підсумками Всеукраїнського перепису населення 2001 року Державна служба статистики України. URL: <http://2001.ukrcensus.gov.ua/results/general/nationality/>.

REFERENCES:

1. Andrey Illarionov (2014) Putin i granitsy Ukrainy. I Freyd. [Putin and the borders of Ukraine. I. Freud. (Accessed July 14, 2015).] URL: <https://aillarionov.livejournal.com/746987.html>.
2. Pro skhvalennja Konceptiji reformuvannja miscevogho samovrjaduvannja ta terytorialnoji orghanizaciji vlady v Ukraini. Rozporjadzhennja KMU № 333-r vid 1.04.2014 roku. [On approval of the Concept of reforming local self-government and territorial organization of power in Ukraine. Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine № 333-r of April 1, 2014.]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text>.
3. Putilin B.G. Natsional'naya i mezhdunarodnaya bezopasnost'. [National and International Security]. URL: <http://www.xserver.ru/user/nazmb/>.
4. Serebryanikov V.V. Sotsial'naya bezopasnost' i ee mesto i znachenie v obshchey sisteme bezopasnosti. [Social security and its place and importance in the general security system.]. URL: <http://www.serebryanikov.ru/literature.html>.
5. Averyanov Yu.I. (ed.) (1993) *Politologhija: Encyklopedychnyj slovnyk* [Political Science: Encyclopaedical Dictionary]. Moscow : Publishers. (in Ukrainian).
6. Gadzhiev K. S. (1999) *Politicheskaya filosofiya* [Political philosophy]. Moscow : Economics. (in Russian).
7. Linz J., A. Stepan (eds.) (1978) *The breakdown of democratic regimes: crisis, breakdown and equilibration*. Baltimor and London : The Johns Hopkins University Press. (in English).
8. Pro kiljkistj ta sklad naselennja Ukrainy za pidsumkamy Vseukrajinsjkogho perepysu naselennja 2001 roku. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. URL: <http://2001.ukrcensus.gov.ua/results/general/nationality/>.

The importance of decentralization as a factor of political stability and security in Ukraine

Ustymenko Yevhen Radionovych

Postgraduate Student at the Department of Political Science
Oles Honchar Dnipro National University
Gagarina ave., 72, Dnipro, Ukraine

In this publication we will talk about decentralization as an important factor in the opinion of the author to ensure political stability and security in the regions of Ukraine. Given today's unstable situation inside Ukraine, the presence of various contradictions in cultural, social and political terms, as well as objectively acknowledging the fact of cultural and other diversity in the regions, which has developed under certain historical conditions, the author believes that decentralization is the only right way to establish and maintain political stability and security in our country. Territorial integrity, sovereignty and independence of Ukraine within its internationally recognized borders must be ensured, as required by the Basic Principles of the Constitution of Ukraine: at the same time, the government (central and regional) should think about further work in this direction, because today the Ukrainian state as never before, it faces the threat of losing its subjectivity in the international political arena, the possibility of protecting its political, economic, cultural, social and national interests. The existence of an independent Ukraine has been called into question as never before, and the threat of separatism has not gone away. According to the author, it is decentralization that will guarantee local communities the right to financial, cultural and social self-government while maintaining the form of a unitary state of Ukraine. The author is aware of the fact that decentralization is a political phenomenon, not to mention ensuring political security and stability in the state. Therefore, when writing this article, he will strictly follow this above-mentioned concept and not deviate from the goal. This article will analyze the phenomenon of decentralization as a factor that guarantees political security and stability in Ukraine, preservation of its sovereignty, territorial integrity and independence in the face of an undeclared de facto war by the Russian Federation, as well as openly unfriendly steps by some political elites of Ukraine's neighbors, which are currently members of the European Union.

Key words: decentralization, policy, security, society, stability, state, authority, needs, protection.